

LOKALITET OTRES U POVIJESTI I HRVATSKOJ USMENOJ POEZIJI

Sažetak: *U radu je prikazan lokalitet Otres koji se nalazi u sjeverozapadnom dijelu šibenskog zaleđa. Otres je brdo, voda (izvor i potok), prijevaj i u novije doba arheološki nalaz. Opisano je njegovo značenje u širem prostoru i njegova uloga, kao strateški važne točke na granici Bukovice i Ravnih kotara i važnog puta iz Knina prema Zadru. Istaknuta je njegova uloga u povijesnim zbivanjima, posebno onima u 17. stoljeću, u vrijeme mletačko-turskih ratova, Kandijskog rata (1645-1669) i Morejskog rata (1684-1699), u kojima je masovno sudjelovalo i najviše stradavalo domaće stanovništvo.*

Ratovanje s Turcima je povijesni okvir i osnovna tema hrvatske usmene epske poezije, a dugotajna ratovanja na području Dalmacije i susjednog bosansko-ličkog prostora osnova je na kojoj je izrasla epopeja uskočko-hajdučkog ciklusa epskih pjesama. Prikazane su i kratko analizirane publicirane epske pjesme u kojima se spominje Otres, a prikaz ilustriran i ožvljen primjerima epskih deseteraca ili proznih fragmenata. Teme i motivi vezani uz Otres većim dijelom odgovaraju njegovoj stvarnoj ili mogućoj ulozi u krvavim povijesnim zbivanjima. Snažan dojam ostavljaju deseteračke epske priče o neprijateljskim upadima, haranju i robljenju po Kotarima, o potjerama za napadačima i oslobođenju roblja.

Ključne riječi: *Otres, historija, usmena epska poezija, borba, Morlaci (Zagorci), Turci*

U usmenim epskim pjesmama pripovijeda se o nekom događaju odnosno nizu događaja koji se odvijaju u vremenu i na određenom prostoru. U hrvatskoj usmenoj poeziji osnovni sadržaj čine povijesni događaji i ličnosti i različite legendarno-mitološke teme.

Povijesni okvir najvećeg dijela te poezije, posebno onog dijela kojeg se običavalo nazivati junačkim narodnim pjesmama dalo je ratovanje između snaga Mletačke Republike i Habsburske Monarhije, na jednoj strani, i snaga Osmanlijskog Carstva na drugoj strani. Sukobi su se odvijali tijekom 16. i početkom 17. st., najintenzivnije u dugim godinama Kandijskog rata (1645-1669) i nešto kraćeg Morejskog rata (1684-1699). U tom gotovo stoljetnom ratovanju, uz veće vojne pohode i sudare, trajalo je i neprestano gerilsko ratovanje na granicama zaraćenih snaga sa čestim prekograničnim upadima, »zatrakama«, s robljenjem i uništavanjem te pojedinačnim ugovorenim i neugovorenim dvobojima (megdanima) ratnika.

Glavni teret ratovanja i najveće žrtve podnijeli su naši ljudi i krajevi, posebno Dalmacija i njeno stanovništvo, koja je bila »vječna krajina« i obrana mletačke moći na Jadranu i njenih posjeda na njegovoj istočnoj obali.

Što se pak tiče prostora kojim se kreću ili na njemu zadržavaju naši epski junaci, on je veoma širok a određen je onodobnim povijesnim i političkim prilikama i uskočkim i hajdučkim ratnim djelovanjima. Najčešća su pozornica junačkih pothvata i pustolovina Ravni kotari, Senj, Cetinska krajina, te Lika, Krbava, Bosna i Hercegovina. Pjevači svoje likove odvođe u bliže i udaljene krajeve do poznatih naselja, i gradova do Zadra, Senja, Knina, Livna, Glamoča, Mostara, Karlovca, Banja Luke, Sarajeva i dalje do Budima, Carigrada/Stambola i drugdje.

To je velik prostor i narodni epski pjevači nisu mogli imati jasnu predodžbu o njegovim stvarnim dimenzijama ni o točnoj lokaciji i međusobnoj udaljenosti pojedinih zemljopisnih točaka u njemu. Tako u pjesmama konjanik iz Dalmacije za jedan dan jahanja stigne u Osik (Osijek) ili Budim. To je shvatljivo, jer tako veliko prostranstvo, kako je s pravom naglašavao Matija Murko, ni školovani ljudi ne mogu uvijek jasno predočiti (Mimica, 1988:126–131; Murko, 1951:418).

U tom velikom prirodno-geografskom prostoru u kojemu se epski likovi kreću, zadržavaju, četuju, vode bitke, dijele megdane, postavljaju zasjede ili se odmaraju, uz gradove i utvrde, nalaze se brojna polja, planine (šume), klanci, vode u različitim pojavnim oblicima (izvori, rijeke, jezera). Oni su mjesta svakojakih događaja i doživljaja, opasnih i bezopasnih, ugodnih i neugodnih. (Mimica, 2003:252).

U našoj usmenoj epskoj poeziji od planina i brda najčešće se spominju Kunara, Jadika, Vran planina (Vranuša), Vučjak, Pleševica, Snižnica, Prolog (i Prolom) planina, Šargan planina i dr. Većina od tih epskih planina su stvarni i dobro poznati oronimi koji su u pjesmama manje ili više točno locirani. (Vučjak, Vran planina, Pleševica...), druge su kod pojedinih pjevača nejasno locirane ili prelocirane. Neke

su pak nepoznate, bilo da su imena stvarnih planina vremenom izmijenjena, bilo da su plod pjesničke fikcije. Pjevači su ih prihvatili zbog njihove ekspresivne snage ili zbog funkcionalne prikladnosti u građenju epskih deseteraca.

Zanimljivo je da dvije u uskočko-hajdučkim pjesmama najopjevanije planine, Kunaru i Jadiku, ne nalazimo na zemljovidima. Ne zna se njihova lokacija, sve ostaje na pretpostavkama proučavatelja. Ne znamo je li Kunara planina sadašnji Kunovac u Lici, kako neki pretpostavljaju, ili samo pjesnički simbol iza kojeg se krije neka od planina Dinarskog planinskog lanca kao prirodne međe između Dalmacije i Bosne (Kutleša, 1939: 9-10; Mimica, 2003: 252-253).

U epskim pjesmama se kao scenski prostor epske radnje češće javljaju rijeke, izvori i jezera. Od rijeka koje se poimenično navode u epskim umotvorima najčešće susrećemo rijeku Dunav, Savu, Kupu, Cetinu i Bosnu. One obično teku kroz neimenovana, slabo određena područja. Kao najpoznatija rijeka Dunav (Dunaj), a katkad i Sava u znatnom broju epskih umotvora javljaju se kao tipizirana imena za rijeke. One najčešće teku neodređenim prostorom koji nije dovoljno poznat ni pjevačima ni slušateljima epskih pjesama. Pjevači najčešće nemaju jasnu predodžbu ni o njihovoj veličini ni o njihovoj udaljenosti pa, primjerice, Dunav teče negdje u prostoru Bosne, u prostoru koji nije daleko pa konjanik na dobru konju, iz Senja ili Kotara za dan ili noć dođe do njegove obale.

Nas u ovom radu zanima lokalitet Otres, koji se u prostoru ne ističe svojom veličinom, ne ističe se ni gospodarskim značenjem, uz njega nije vezan nijedan veliki, presudan događaj od opće nacionalnog značenja, ali on je po mnogome zanimljiv i specifičan i u povijesti i u usmenoj epici.

Danas je Otres ime za izvor, potok i brdo te za ahreološki lokalitet na mjestu srednjovjekovnog sela.¹

O zemljopisnom pojmu Otres danas na širem prostoru Dalmacije, susjedne Like i Bosne izvan kruga povjesničara, geografa i folklorista, malo tko od suvremenika zna gdje se nalazi. Međutim, Otres nam pokazuje koliko jedan toponim može upiti značenja (brdo, izvor, potok...). Na primjeru Otrisa može se vidjeti kako se epska pjesma odnosi prema povijesnim događajima, kako ih literarno transformira, kako se odnosi prema stvarnom lokalitetu i kako različite sadržaje i motive vezuje uz njega.

Otres se nalazi u sjevernoj Dalmaciji, u šibenskom zaleđu, sjeverozapadno od Skradina, između sela Bribira, nekadašnjeg središta bribirskih knezova iz plemena hrvatskih feudalaca Šubića, i srednjovjekovne utvrde Ostrovica (od Ostrovice udaljen oko 3 km, a od Bribira nešto manje). Na drugoj strani, prema

¹ Međutim u nekim popisima stanovništva Otres se javlja kao dio sela Ostrvica. Još 1880. godine Otres kao dio naselja Ostrovica ima 10 stanovnika. Od tada do 1948. (isključno) nije odvojeno iskazivano. Godine 1953. ima 26, godine 1961. 32 i 1971. godine 24 stanovnika. Usp. M. Korenčić, *Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857.-1971.*, JAZU, Zagreb, 1979. str. 107

Bukovici bliža su mu mjesta Đevrske i Zečevo. U turško doba Zečevo je imalo svoju utvrdu i bilo značajno uporište. Otres je prirodni prolaz (prijevoj) iz visoravni Bukovice u Ravne kotare, kojim je išao put od Knina u Ravne kotare i Zadar (Kačić, 1983:498).

Na tom prostoru u srednjem vijeku nalazilo se selo (naselje) Otres, udaljeno oko 500 metara od izvora istoga imena, a koje je nestalo početkom 16. st. kad su Turci 1523. godine zauzeli moćnu utvrdu Ostrovicu i u njoj se učvrstili. Selo Otres, dio župe Luke u 15. st., bilo je staro naselje čiji su »žitelji uživali istaknut ugled i u kninskom kaptolu« (Zekan, 1987:10)².

Arheološka istraživanja na lokalitetu Otres, provedena 1911. i 1912. te nova revizijska istraživanja iz 1977. i 1983-1986., koje je proveo Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, pokazala su u starijim slojevima ostatke zgrada ranijih naselja, te ulomke keramike, što svjedoči o kontinuitetu kulture na tom mjestu od rimskih vremena do turskih osvajanja.

Evo kako je folklorist fra Stjepan Grčić negdje krajem dvadesetih godina 20. stoljeća doživio i kratko opisao svoj pogled na Otres:

»Kada nastaviš put od Visovca (...) otvara ti se domalo pred očima prostrano i pitomo polje, koje je zaodjeveno vinovom lozom i u prisoju zelenom maslinom. Znalac pokazat će ti stranu Otres, gdje teče istoimena voda, a malko nadesno, ugledat ćeš timor čudna oblika, kao iz sira izdjelan živac kamen, na kojemu se u stara doba dizala nepredobitna tvrda Ostrvica...« (Grčić, 1930: 234).

Strateški položaj (prirodni prolaz puta iz Knina prema Ravnim kotarima), konfiguracija terena, izdašan izvor vode, te blizina naselja i utvrda Ostrovice i Zečeva utjecali su da Otres zauzme važno mjesto u uskočko-turksim ratovima.

Najintenzivniji sukobi s Turcima na dalmatinskom i senjsko-ličkom prostoru, a posebno u zadarskom i šibenskom zaleđu odigrali su se tijekom 16. st. u četvrtstoljetnom Kandijskom ratu (1645-1669), a zatim u dugogodišnjem Morejskom ratu (1684-1699). To je vrijeme stalne nesigurnosti, neprekidnih krvoprolića i nezamislivih nasilja, na jednoj strani, i junaštva i požrtvornosti, na drugoj.

Ti krvavi događaji su potka na kojoj se stvarala uskočka deseteračka epopeja najljepših i najbrojnijih junačkih epskih pjesama hrvatske tradicionalne književnosti.³

Važniji događaji i sudionici iz mletačko-turskih ratova srećom nisu prepušteni polaganom zaboravu vremena, o njima su sačuvani brojni dokumenti.

² U knjizi *Visovački franjevci u Skradinskoj biskupiji*, Split 1991. na str. 721 Stanko Bačić donosi podatak: "Među sucima Lučkog stola u Vukšiću 3. 5. 1492. nalazi se i jedan Pavičić iz Otrisa".

³ Ne samo u Dalmaciji, već i izvan nje, primjerice, u Crnoj Gori i u nekim drugim krajevima, kako svjedoči Matija Murko, pjesme o Kotaranima i Senjanima imale su velik ugled i često bile najdraže pjesme ne malog broja pjevača i slušatelja. (M. Murko, *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike*, I, Djela, JAZU, knj. 41, Zagreb, 1951, str. 250-251.)

Predstavnicima mletačke vlasti, civilne i vojne, redovito su pisali izvještaje, pisma, uredbu, proglašene i drugo o stanju u Dalmaciji, o vođenju ratnih operacija, važnim pobjedama i porazima, o gradnji utvrda i drugom. Takvi sačuvani pisani dokumenti pohranjeni su, zajedno sa ostalom bogatom građom, u zadarskom arhivu i u mletačkim arhivima.

Dr. Boško Desnica je u mnoštvu arhivskog materijala u Zadru, a preko prijatelja i u Veneciji, tražio za dokumentima koji su se odnosili na kotarske uskoke u vremenu od 1646. do 1749. Izvršio je izbor tih dokumenata, i obavio druge redatorske poslove te ih objavio u dva sveska zbornika pod naslovom: *Istorija kotarskih uskoka 1646-1684, sv. I, Beograd, 1950.; Istorija kotarskih uskoka 1684-1749., sv. II, Beograd, 1951.*

Tu se nalazi bogat izbor različitih spisa koje su pisali generalni providuri Dalmacije, providuri pojedinih gradova, vojni zapovjednici i drugi važni sudionici. Redaktor je donio dokumente u izvornom obliku, na talijanskom jeziku, uz kratki rezime na hrvatskom jeziku te popratio odgovarajućim predgovorom i kraćim komentarima.

O Kandijskom ratu, najtežem i najvažnijem ratu koji su vodili Mlečani i Turci, poslije kojeg je u našim krajevima snaga i pritisak Osmanlijskog carstva počela popuštati, pisao je i jedan njegov suvremenik, povjesničar Šibenčanin Franjo Difić (Divnić) /1607-1672/, koji je mnoge događaje i ličnosti iz tog vremena mogao upoznati izravno, a druge preko svog brata i drugih sudionika u ratu. Knjiga je bliža kronici nego povijesnom djelu. Ostala je u rukopisu. Objavljena je tek 1986. godine u prijevodu Duška Kečkemeta, a u izdanju Književnoga kruga u Splitu.

U prvom svesku Desničina zbornika lokalitet Otres je u različitom kontekstu spomenut desetak puta. Dakako da je to samo dio onog a što se stvarno događalo na Otresu. Sve što je vezano za taj lokalitet nije moglo biti zapisano, a dio zapsanog se zacijelo izgubilo.

Na prostoru Otresa u Kandijskom ratu odigrale su se dvije veće bitke, s brojnim žrtvama, i više manjih sukoba i megdana.

Pogledat ćemo što o ulozi Otresa piše u spominjanim Desničinih i drugim dokumentima i literaturi.

Petar Smiljanić u pismu od 11. svibnja 1648. sa Otresa javlja providuru Foscolu da se povratio s pohoda na Unac gdje se na putu sukobio nekoliko puta s ličkim i udbinskim Turcima, te da dogoni roblja i donosi veliki plijen i dovodi na mletački teritorij 30 »morlačkih kuća«. Nalaze se na Otresu (Desnica, 1950: 35).

Dalmatinski providur Girolamo Foscarini u Zadru 14. lipnja 1652. posvjedočuje o ratnim zaslugama poglavice Morlaka Janka Mitrovića, a među tim zaslugama izdvaja njegovu ulogu u pothvatu zauzimanja utvrde Duare i u bitkama na Otresu i Grahovu, i ističe kako je plijen i zarobljenike predavao na korištenje za javno dobro. O kojoj je bitci kod Otresa riječ providur ne navodi (Desnica, 1950: 59-60).

U vojnoj kampanji paše Mehmeta Huseinbegovića na mletačkom teritoriju, jedan dio vojske od 4000 ljudi pod komandom njegovog čehaje krajem srpnja 1648. napao je Kotare i s velikim plijenom vraćao se u Knin. Providur Foscolo odmah je uputio harambašu Iliju Smiljanića i Vuka Mandušića da preotmu plijen. U borbi protiv Turaka kod Zečeva 31. srpnja Mandušić je poginuo. »Opkoljen na jednoj ravnici od mnoštva konjanika i, dok se držao, ubio je za kratko vrijeme četiri Turčina. Jednim udarcem odsječena mu je ruka, a potom ga živa uhvatiše i odsjekoše mu glavu« (Stanojević, 1958: 124).

U istraživanju okolnosti boja na Zečevu i pogibije i uglednog harambaše kojeg je provela mletačka vlast, saslušani su Matija Mihaljević u Šibeniku i Martin Milković u Zadru.

Mihaljevićev iskaz daje zbivanja cjelovito i pregledno, pa ga je korisno i zanimljivo pogledati u cijelosti:

»Pošavši odavle prošle srijede, a to je bilo 29. minulog mjeseca, s harambašom Vučenom Mandušićem i drugim harambašama s njihovim ljudima i dvije oružane lađe Papalia i Ferlanica, stigismo u Skradin a otuda se uputismo prema Laškoviću. Bilo nas je tristotin pedeset ljudi. Harambaša Smiljanić, harambaša Milković i drugi od zadarskog kotara Morlaci, koji su se podjednako podložili (duždu), nalazeći se kod Zečeva i, obaviješteni o našem dolasku, javiše nam da im se moramo pridružiti svi i u tu nam svrhu poslaše kalauze, jer mi nijesmo vješti u onom kraju. Stigosmo u Zečevo u sumrak i počesmo da pregovaramo. Kotarani su uvjereni da su Turci, koji su se bili utaborili kod Otrisa s plijenom upljačkanim u Kotarima, malobrojni, dok je Mandušić tvrdio da ih je on vidio i da ih je mnogo, pa da stoga treba stati na oprezu, istaknuti prema neprijatelju dobre straže, koje će paziti na njegovo kretanje i raditi sporazumno. Upitani od Mandušića ima li njih (tj. kotarskih uskoka, koji su prije Mandušića stigli na Zečevo – m. o.) doista četiri stotine, kako bjehu javili, odgovorište da ih je toliko, mada ih ustvari nije bilo više od dvije stotine sedamdeset tako da nas je svega moglo biti oko sedam stotina. Bi odlučeno da se pošalju straže od Kotarana kao vještijih kraju. Dobivši pristanak (?), harambaša Smiljanić izašalje stražu koja se, pošto uhodi neprijatelja, vrati u četvrtak uvečer i javi nam da je isti utaboren kod Otrisa. Poslismo opet istu stražu s izričitim nalogom da nam jedan njezin dio dojavu prvo kretanje Turaka, a da ostatak pazi na pravac njihova kretanja, pa ako primijete da su se uputili prema Laškoviću, da izmetnu tri maškule, na koje bi oni koji su se nalazili kod mosta na Roškom slapu potekli na tu stranu, dok su, ne čujućii haber, morali da ostanu kod mosta, gdje se bilo odlučilo uhvatiti busiju.

Kad je bilo u petak ujutro, straže se ne pojavije s vijestima, samo što jedan Mandušićev vojnik, koji je sa svojima bio u Zečevu povika: »Eto na nas Turaka.« Mandušić izašalje odmah k zečevskoj tvrđavi deset ljudi, među kojima sam bio i ja, i vidjesmo neprijatelja koji se je, jednu samu milju udaljen od tvrđave, primicao k istoj sa svojom glavnom snagom. Odmah javismo to Mandušiću i svim našim

ljudima, a on zapovjedi da se svi od Zakrčja (predjela s onu stranu Krke), koji su bili u tvrđavi, povuku i dođu s njegovima da uhvate busiju, kako ih Turci ne bi opazili. Kad su se svi povukli, u tvrđavi ostade šezdeset Smiljanićevih Morlaka s konjima i stvarima a da se o tome nije obavijestio Mandušić. Neprijatelj opkoli tvrđavu, iz koje su se Morlaci branili, dok su se ostali povukli na jedno brdo obraslo gorom. Kad je vidio tu bitku, Mandušić upita Smiljanića ko je ostao u tvrđavi, a ovaj mu odgovori da je tu šezdeset ljudi s konjima i komorom. To je vrlo uvrijedilo Mandušića i on počeo da kori Smiljanića što je pustio da se oni ljudi, kojih je zapravo bilo samo trideset, vežu i tako povuku na nas neprijatelja. On je sumnjao da se tu radilo o izdaji. Međutim, kako se boj nastavljao, vidjesmo gdje pade više od deset Turaka, ali pošto im je broj sve više rastao, oni osvojiše obor i povedoše konje koji su u njemu bili. Kad Smiljanić opazi da odvođe njegova konja, uze se jadata i moliti Mandušića da nasrnu na Turke i oslobode konje. Odgovori Mandušić, da nije vrijeme da se upuštamo u boj, da treba popustiti okolnostima, da nije dužnost gubiti ljude radi spašavanja konja, i da će se Gospodnjom voljom (Božjom voljom – o. a.) pružiti drugih prilika da se namiri ta mala šteta.

Međutim su se Turci penjali da osvoje tvrđavu, a oni iznutra, pošto su bili ostavili džebanu u oboru, nijesu imali više čim da se brane. Kad su kotarski harambaše to vidjeli, uzeše svi jednoglasno moliti Mandušića da navale na Turke, i već jednom pomognu onim ljudima, jer će se inače svi izgubiti a on će se pokazati nevjeran. Na te riječi Mandušić odgovori: »Radite što vas volja, ali sam uvjeren, da ćemo danas biti uhvaćeni i da ćete me napustiti; ako bude potreba, ja ću vam doći u pomoć sa svojim ljudima.«

Kako nisu pristali da idu sami, Mandušić se riješi da im učini po volji, te svi zajednički jurnismo na Turke, pobismo ih oko dvadeset, odbismo ih od tvrđave, nagnavši ih da napuste dvije stotine pedeset osedlanih konja. Zakrčani uzeše grabiti konje ne progoneći neprijatelja, premda je kričao da se ostave pljačkanja, a Turci nas kroz to u velikom broju opkoliše, prisilivši nas da pustimo sve konje osim tri ili četiri na kojima se Zakrčani dadoše u bijeg, a za njima i svi ostali njihovi ljudi kao i oni oslobođeni iz tvrđave, ostavljajući prikačena (prikliještena – o. a.) jadnog Mandušića i njegove ljude. Bijući se žestoko sa Turcima, pobismo ih pedeset, od kojih smo dvadeset trojici pokidali glave i ostavili ih na polju, ostale su leševe Turci digli na konje i odnijeli ih sobom. Naših je palo oko 20, a među njima jadni Mandušić, harambaša Šantić, kapetan Petar Aričić, harambaša Ilija Kvrgljević, harambaša Ivan Kraljević i dva brata Galiotovića, od kojih jedan zarobljen. Ostalo se spasilo po šumama, vodeći sa sobom dva neprijateljska konja ranjena. Turci, kojih je moglo biti dvanaest hiljada odoše put Knina, a mi se vratismo u Skradin« (Mijatović, 1974: 87-90).

Iz navedenog prikaza, uz ostalo, vidimo kako je lokalitet Otres bio važna strateška točka, te kako je imao značajnu ulogu i u događajima oko nedaleke Ostrovice i Zvečeva.

Uz Otres su vezani uskočki uspjesi i pobjede ali i gorak okus poraza. Najveći poraz na Otresu doživjeli su 13. veljače 1662. god. Usred zime 1662., kad se napad nije očekivao, bosanski paša Melek organizirao je pohod i uputio »svoga čehaju sa oko 4000 ljudi da napadne Kotare. Od ovog turskog prepada najteže je stradala okolina Nina. Turci zaplijeniše oko 20000 krupne i sitne stoke i zarobiše 200 ljudi, uglavnom čobana. Na vijest o pohari okupilo se oko 800 Morlaka i dalo u potjeru za Turcima. Na Otresu u borbi s Turcima uskoci su teško stradali. Morlaci su imali preko 400 mrtvih i zarobljenih« (Stanojević, 1958: 139-140).

O tom porazu providur Andrea Corner iz Zadra 14. veljače 1662. izvještava Senat. On govori o 600 ljudi iz potjere od kojih je na povratku nedostajalo 200 (Desnica 1950: 106-107). Međutim, pet dana poslije, 19. veljače 1662. u drugom svom izvještaju Senatu o istom događaju, raspoložujući novim potpunijim podacima, sada navodi 408 mrtvih i zarobljenih. Zatim javlja da se Morlaci namjeravaju osvetiti za ovaj poraz (Desnica, 1950: 108-109)⁴.

O stradanju zadarskih Vlaha donosi kraći zapis i Franjo Difnik u svojoj »Povijesti Kandijskog rata u Dalmaciji«. U nekim podacima, kao što je broj turskih konjanika i mjesto sukoba, Difnik se razlikuje od prethodnih izvještaja.

Evo Difnikova zapisa: »Tada su Vlasi na zadarskom području doživili jednu koliko kobnu, toliko žalosnu nezgodu, jer su u siječnju prodrli u taj okrug alajbeg Filipović i više glavara iz Bosne i Livna s tri tisuće konjanika i oteli mnogo stoke. Vraćali su se s bogatim plijenom u zemlju, kad je pet stotina Vlaha s tog područja odlučilo zapriječiti Turcima prolaz da bi vratili oteto. Turci su ih kraj Ostrovice žalosno većim dijelom poklali i odveli u roblje (Difnik 1986: 272)⁵.

U uvjetima stalnih međusobnih pljačkaških upada i robljenja a kako bi se izbjegla iznenađenja i veće štete, trebalo je držati straže na važnijim točkama mogućeg upada neprijatelja. Tako po naredbi providura Girolama Contarinija od 8. svibnja 1663. raspoređuju se straže po Bukovici, određuju prolazi i klanci koje imenovani morlački glavari sa svojim ljudima trebaju čuvati. Harambaša Ivan Dobrijević s još nekoliko imenovanih trebao je čuvati mjesto Otres (Desnica 1950: 114-115).

⁴ Na veću pobjedu i osvetu uskoci su čekali šest-sedam godina. U prosincu 1668. jedan odred kninskih Turaka pod vodstvom Ibrahima age Kovačevića pošao je u pljačkaški pohod u područje Ostrvice i upao u kotarsku zasjedu. U bitki kod bribirskog potoka bili su teško poraženi, a svi koji su zarobljeni, pobijeni su iz osвете za otreški poraz. Bijegom se uspjelo spasiti samo petnaestak Turaka. Uskoke su predvodili guvernadur Sope, serdar Smiljanić i harambaša Mitrović. O tom događaju izvijestio je Senat 18. prosinca 1668. providur Antonio Priuli (Desnica 1950: 135-137, Bačić 1987: 146).

⁵ U godovnim knjigama novigradske i ražanačke (parohijske) crkve nalaze se bilješke o pogibiji njihovih župljana (ljudi) na Otresu 13. veljače 1662. U novigradskoj knjizi navodi se ime D. Vicka Vlatkovića, a ostali koji s njim pogibaše poimenično se ne navode, dok je u ražanačkoj knjizi uz kapetana Šimu Mateku navedeno još 14 imena ljudi koji poginuše s njim na Otresu (Desnica 1950: 106).

Kako su povijesni događaji i povijesne ličnosti vezani uz Otres prikazani u epskim desetercima? Potrebno je naglasiti da usmena epska poezija nije historija, kako se to u 19. st. vjerovalo u dijelu naše folkloristike i historiografije, već nova umjetnička stvarnost, transformacija povijesnih i životnih realija u literarne. I dakako, pri tome se ostvaruju različite razine odnosa epske fikcije prema povijesnoj falciji.

S obzirom na poetiku naše epske junačke poezije, bilo bi dobro za početak pogledati pjesme iz Kačićeva »*Razgovora ugodnog...*« u kojima se spominje Otres, jer su te pjesme, prema intencijama svog autora, željele biti povijest i pouka u ruhu puku bliskih deseteraca.

Andrija Kačić Miošić želio je dati »bratu štioću«, svom puku slovinskom »pisme i davorije«, koje bi imale istinite temelje iz različitih knjiga, a u kojim pjesmama se mogu vidjeti »kralji, bani, gospoda i vitezovi slovinski, njihovi rati, junaštva i sva dilovanja dobra i zla«. (Kačić 1983: 17). Ispisujući deseteračke kronike svoga pismara, on polazi od poznatih izvora, knjiga i predaja. Stoga se spominjanje Otrisa u pjesmama o vitezovima i događajima kandijskog i morejskog rata može držati dosta pouzdanim. Pogotovo što je taj dio povijesti bio blizak pjesnikovu vremenu kad je usmena tradicija o tim ratovima još uvijek bila vrlo živa, a i dio sudionika u životu.

U tri Kačićeve pjesme spominje se Otres, i to u pj. 89 *Pobjeda Kotaraca nad Turcima za bečkoga rata* (Pisma kako Kotarci isikoše Turke rata bečkoga), pj. 90. *Smrt vuka Močivune* (Slidi pisma Močivune Vuka) i pj. 130. *Dalmatinski vitezovi* (Slidi pisma od vitezova dalmatinskih).

U pjesmi »*Pobjeda Kotaraca nad Turcima za bečkoga rata*« kazuje se kako su se kninski Turci, predvođeni Kunom Hasan-agom, vjerujući dojavu da istaknutijih serdara nema kod kuće, podoše u pohod na Kotare, porobe ih i s bogatim plijenom se vraćaju u Knin. Na povratku, osjećajući se sigurni, zaustave se na prelazu iz Kotara u Bukovicu da se nahrane i odmore konje:

Kad su bili na Otres vodicu,
silni Turci konje odsidoše
po livadi ter ih izvezoše,
oko vode užinat počеше.
(Kačić, 316)

Međutim, tu ih stiže potjera kotarskih serdara sa Stojanom Jankovićem na čelu koja odmah zametnu boj: »potiraše Turke krajišnike uz visoke od Otrisa strane« i nastaviše ih progoniti do »kule od Zečeva«. U tom sudaru i potjeri pogine šest stotina Turaka, a plijen bi vraćen u Kotare (Kačić, 1983: 310-311).

U drugom umotvoru, »*Smrt Vuka Močivune*« Turci nenadano prelaze preko rijeke Krke, silaze u Kotare te robe i odvođe roblje, a među njima Anđeliju,

Miljkovićevu sestru, i Savišu, brata Stojana Jankovića. Kad glas o tome stigne u Zadar, junaci kreću u potjeru. Prvi na konju juri Močivuna i prvi stigne Turke »na Otresu, starom razbojištu«. Močivun posječe sedamdeset Turaka, ali i sam gine od puške. Kotarani koji ubrzo stignu posijeku cijelu carevu vojsku i tako lijepo osvete poginulog junaka (Kačić, 1983: 312).

Treću pjesmu s naslovom »*Dalmatinski vitezovi*« Kačić je posvetio po dugačkom nizu poznatih dalmatinskih vitezova koji su se borili protiv Turaka i poginuli u »ratu od Kandije«. Navodi imena junaka i mjesta gdje poginuše. Za harambašu Duvala pjeva da pogibe:

na Otresu, pod Bribirom gradom;
smače njega na glasu delija,
po imenu Filipović beže
(Kačić, 1983: 425)

Usmeni epski umotvori u kojima nalazimo lokalitet Otres nisu brojni. Zacijelo ih je u prošlosti bilo znatno više, pogotovo u vremenima koja su bila bliža mletačko-uskočkim ratovanju s Turcima na području Dalmacije. U važnijim publiciranim zbirkama, koje smo pregledali, lokalitet Otres možemo pratiti od druge polovine 19. do sredine 20. stoljeća.

U velikoj zbirci Mihovila Pavlinovića *Hrvatske narodne pjesme* (knj. druga) čije su pjesme sabrane šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 19. st., a koja je publicirana tek 2008. u izdanju Književnoga kruga, u tri se pjesme javlja lokalitet Otres.

U pj. br. 51 »*Ban Zadrantin i Musa Arbanasa*«, zapisanoj u Skradinu, kazuje se kako ban Zadrantin uhvaćenom mladom Musi Arbanasu nudi da se ostavi četovanja i robljenja, a on će ga, ban pokrstiti i lijepo darovati:

dat ću tebi Kotar do Otrisa
i najlipšu kotarsku divojku...

Musa u početku odlučno odbija banovu ponudu, ali kad mu ubrzo dotuži tamnica, pristaje, a zatim prekrši obećanje i pobjegne (Pavlinović, 2008: 710)

U pjesmi »*Smiljanić na Otresu*« (pj. br. 1477) u središtu radnje nalazi se zasigurno stvarni ratni događaj iz 1648. godine iz vremena Kandijskog rata. Kuna Asanaga sakuplja junake krajišnike radi pohoda u Ravne kotare, uvjeren kako će poduhvat izvesti lako jer se kotarski serdari ne nalaze doma, a neki od naj-boljih su bolesni. Na povratku s pohoda s dosta plijena i roblja, među kojim su brojne djevojke, a jedna od njih je Smiljanićeva sestra Anica, Turci se zaustave »kod vode Otrisa« da odmore konje i mirno užinaju. Kad aga ugleda pramenove magle nad Kotarima, pita robinju Anicu Smiljanića:

Kakva magla pala po Kotaru?
 Pa kroz maglu nešto odasjava,
 rek' bi da je Smiljanića perje.«

Djevojka, videći da dolazi pomoć iz Kotara, nastoji ukloniti Kuninu sumnju:

»Da ti s' Bogom, Kuna Asanova,
 onako se Kotar naučio,
 kad je lito onda vilovito;
 kad je zima onda maglovito,
 a kroz maglu odasjava more.«

(Pavlinović, 2008: 372)

Ubrzo stigne i kotarska potjera, napadne iznenadene Turke te ih progoni »Od Otresa do Zečeve kule« i posiječe sedam stotina protivničkih junaka. Uspio se spasiti samo Kuna Asanaga zahvaljujući brznoj bedeviji (Pavlinović, 2008: 371).

Isti osnovni sadržaj i više sličnih detalja ima i pjesma guslara Bože Domnjaka »*Turci robe Kotare, ali budu poraženi*« samo što je pjevač namjerno ili, što je vjerojatnije, slučajno, mjesto Otres gdje se sukobila kotarska potjera i Turci zamijenio općom imenom planina. (Grčić, 1930)⁶.

U Pavlinovićevoj kratkoj pjesmi br. 1523 pod naslovom *Nepovoljne ponude* u uvodnoj lirski intoniranoj slici koja počinje slavenskom antitezom pjevač daje početnu situaciju:

Dvi su magle oko Senja pale:
 to ne bile dvie silne magle,
 neg to bile dvie silne vojske,
 jedna turska, a druga kaurška.

(Pavlinović, 2008: 483)

Već tri dana i tri noći bore se bez prevage. Pred kaurskom vojskom je ban Zadranin, a pred turskom neimenovani paša. Ban nudi paši da se pokrsti, a on će ga za uzvrat nagraditi lijepim darom:

»dao bih ti sedam kumpanija
 i dao bih Kotar do Otresa;
 oženio tanenom latinkom...«

⁶ U pjesmi »*Senjanin Tadija*« iz Kutlešine zbirke *Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine* (1939) u sačuvanom izvornom rukopisu te pjesme, gdje junak treba preći »tri kršne planine«, stajalo je Kunara, Jadika i Otres planina, ali je priređivač lokalitet Otres promijenio u Snižnica (Vidi: Dr. o. Karlo Kosor »Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine« u: *Nova pjesmarica. Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine*, skupio o. fra Silvestar Kutleša, Šibenik, 1930, str. XXXV., (pretisak 1993.).

Paša te darove ne prihvaća jer već posjeduje jednake vrijednosti na turskoj strani: ima sedamsto Turaka, ima Bosnu do Bjeline i lijepu Turkinju koja je i ljepša i boljeg roda i plemena od »tanane« latinke. (Pavlinović, 2008: 483-484).

U dvije pjesme poznatog guslara Bože Domnjaka Bojana, koje je zapisao i u svojim knjigama narodnih pjesama publicirao fra Stjepan Grčić, susrećemo lokalitet Otres.

U pjesmi *Smiljanić Ilija osvetio babu* tema je turski upad i robljenje po Kotarima, potjera za pljačkašima te sukob na Otresu i oslobođenje roblja. Sadržaj pjesme kazuje: Poznati kotarski junaci Stojan Janković, Ilija Smiljanić, Komnen (od Kotara, barjaktar), Petar Mrkonjić i drugi ratnici piju vino, vode razgovor i hvale se svojim junaštvima. Usred razgovora dojadi momče i javi im da su Turci predvođeni banom od Vrbovca porobili Kotare, odveli roblje, a među njima i Jankovićevu ljubicu (ženu). Do sada su mogli doći »do Otrisa vode«.

Janković i Smiljanić daju se odmah u potjeru te ih stignu kod vode Otrisa gdje su »rasjednuli konje« da se odmore i u vodi osvježe lice. Janković u dvoboju pogubi bana, a zatim progone Turke preko Vrlike, Sinja sve do Livna (Grčić, 1930: 104-108).

U drugom umotvoru »ženidba Pletikosić Pavla« Domnjak razvija motiv ženidbe, koji je vrlo čest u epskim pjesmama o senjskim i kotarskim junacima. U toj pjesmi Pavao Pletikosić uz pomoć senjskih vitezova isprosi u Kotarima Anicu, kćerku starca Mrkonjića. Anicu žele dobiti i viđeniji Turci, glasoviti Mustaj beg, zapovjednik Like, i drugi poznati turski junaci. Na obje strane okupljaju se najbolji i najhrabriji junaci, Pletikosić da bi uspješno doveo djevojku iz Kotara, a Turci da bi dočekali svatove i preoteli mladu.

Susret i sudar svatova i turske zasjeđe odigrava se kod vode Otrisa, uz pojedinačne junačke dvoboje i masovni sukob. Pobjeđuju, dakako, kotarski, senjski i sinjski junaci, a zarobljene Turke daju na otkup (Grčić, 1929: 13-25).

Uspjela je, zanimljiva i netipična za junačku poeziju pjesma »*Senjska četa juriša na Turke*« koja se nalazi u »*Hrvatskim narodnim junačkim pjesmama starijih vremena*« čiji je priređivač Eduard Osredički, a tiskane su 1985.

Četa iz plemenitog Senja, predvođena Ivanom Senjaninom koga prati Markić Senjanin krenula je drumom i planinom i stigla na Otres - planinu i na vodu Otres, gdje zanoćiše. Ali tu ih iznenadi nevirijeme:

Bilo vedro pa se naoblači,
Iz oblaka tiha krupa pala,
Zapunuo vjetar sa planine,
Što panulo to se umrznulo,
A junacim meso premrznulo.
Gotovo se nokti odvrtaše.

Ivan ih poziva da pojure niz Otres do Kosova polja (kod Knina) do crkve Petrovice gdje će, ako živi stignu, naložiti vatru i ogrijati se. Tako i učiniše. Dok su boravili u crkvi Turci ih opkole. Oni jurišom razbiju Turke, ali i sami izgube petnaest drugova. Ivan je poslije oštećena vrata na crkvi zamijenio novim, ljepšim nego što su bila (Osredički, 1985: 142-144).

Posebno istaknuto mjesto planina Otres je našla u pjesmi »*Ivo Senjanin i mrtva glava njegova sina*«, jednom od najuspjelijih epskih ostvarenja u hrvatskoj usmenoj epici uopće. Pjesma je zapisana u Vrlici 1948., a publicirana u antologiji *Narodne pjesme I*. 1964. koju je priredio Olinko Delorko. U stihovima tog izuzetnog umotvora, u prvom dijelu pjesme radnja se odvija na planini Otres. Gavran grakćući na jelovoj grani poziva vuka da napadnu ranjenog junaka što leži pod »jelom zelenom«. Gavran će mu ispiti oči, a vuk se najesti mesa. Ranjeni junak je Ilija, vjerojatno Smiljanić, pjesma mu ne navodi prezime. On odvrća gavrana od namjere da ga napadne, pokazujući da, iako teško ranjen, još ima zdrave ruke i pušku u rukama, pa ga može lako »ukinuti s grane«. Ubrzo otkrivamo da je Otres bio poprište tragičnog sukoba Kotarana i Turaka u kojem su izginuli mnogi junaci. Naime »Ilija dalje savjetuje gavrana: Ako je ožednio krvi, a želi mesom pogostiti vuka, neka poleti do leševa mrtvih junaka koji su poginuli na Otresu. Evo tih tužnih stihova koji pokazuju potpuni besmisao međusobnih ratnih ubijanja:

Ti razapni svoja krila vrana,
pak poleti tamo pod Otrisa,
tu ćeš naći tri stotine leša,
a sve leša naših Kotarana,
štono jadni jučer izgiboše,
sve od ruke gojenog Alila.

Tu ne pani, moj gavrane vrani,
već ti leti dalje uz Otrisa,
pa kad budeš nasrid od Otrisa,
tu ćeš naći na ljutu proplanku,
tu ćeš naći tri stotine leša,
a sve leša jasnijeh Turaka,
što no jadni jučer izgiboše,
sve od ruku naših Kotarana.

Tu ne pani, moj gavrane vrani,
već ti leti dalje uz Otrisa,
pa kad budeš na vrh od Otrisa,
tu ćeš naći na kršnoj poljani,
tri lešine, tri dobra junaka,
tute pani moj gavrane vrani,
tu se mesa junačkog nahrani.«

(*Delorko, 1964: 161-162*)

Nakon toga radnja se prenosi u Travnik gdje vezir slavi ratni dobitak, jer su mu predali tri odsječene glave glasovitih senjsko-kotarskih junaka.

Sve je u ovoj pjesmi, a posebno dramatična scena pranja mrtvih glava pred travničkim vezirom, oblikovano jednostavno, jezično štedljivo, a umjetnički snažno. Posebno zadivljuje mirnoća pričanja i vještina jezično funkcionalnog izražavanja (Delorko, 1979: 81-82).

I pojedini muslimanski epski pjevači iz Bosne i Hercegovine, mada znatno manje i rjeđe, znali su za Otres i uplitali ga u neke od svojih epskih umotvora.

U antologiji »*Junačke narodne pjesme herceg-bosanskih muslimana*« Alije Nametka, čije je peto izdanje izašlo 1991. u izdanju NZ Matice hrvatske, u pjesmi »*Hrnjica Halil i Kostreš harambaša*« Otres je mjesto na kojem se odvija važan dio radnje.

Evo kratkog sažetka pjesničke priče: Dok se Mujo Hrnjica i Halil s društvom nalaze u planini u lovu, Mujo sanja ružan san: »di mu bila kula pocrnila / i iz nje se dimovi istežu«. Uto mu stiže glas da mu je harambaša Kostreš porobio kulu i odveo sestru Ajku. Halil želi poći u potragu za Ajkom. Mujo ga odvraća od tog opasnog puta. Ali kad Halil ustraje u naumu, Mujo mu daje svog vilenog đogata i savjetuje ga kuda će putovati i kome se može obratiti za pomoć:

goni, Halile, kroz goru Kunaru,
pa ćeš ulić u Otres planinu.
Kada budeš na vrh na planinu,
en' onde je drvena čardaka
i u njemu Paun harambaša
i už njega trideset drugova.

.....
I ti mu se po istini kaži,
dobro će te pobro dočekati...

(*Nametak, 143-144*)

U Otresu Paun prijateljski prima Halila i kazuje mu da je jučer oko podne Kostreš sa društvom prošao i tražio da se odmori u čardaku ali mu on nije dopustio. Halil nastavlja put prema gradu Janoku gdje uz pomoć posestrime krčmarice otme banova malog sina Marijana kojeg zatim razmijeni za sestru Hajku, djevojku Ružu i »barilo dukata. Halil se Ružom oženi, a dukatima izgradi kulu (Nametak, 1991: 141-154).

Usmene epske pjesme vezane uz lokalitet Otres koje su uvrštene u važnije publicirane izbore i antologije, kako smo vidjeli, nisu odveć brojne i nedosežu broj umotvora o drugim najpoznatijim toponimima. Najviše su stvarane i pjevane na dalmatinskom prostoru. Trajale su u dugom vremenskom periodu, od 17.

stoljeća, od vremena mletačko-turskih ratova do druge polovine 20. st. Njihovo zapisivanje možemo pratiti od druge polovine 19. st., od Pavlinovićevih tekstova do zapisa stihova pjesme »*Ivan Senjanin i mrtva glava njegova sina*« u Vrlici 1948. godine.

Teme i motivi vezani uz Otres većim dijelom odgovaraju njegovoj stvarnoj ulozi u krvavim povijesnim zbivanjima mletačko-turskih ratova. Najčešća je tema tursko haranje i robljenje po Kotarima, potjera i oslobađanje roblja. Međutim, općenito uzevši, pjesnički su uspjelije one novelističke pjesme, kojih je radnja vezana uz Otres, a u središtu imaju neki pjesnički motiv.

Literatura:

1. Atlagić, Marko (1987.), »Kratak pregled prošlosti Ostrovice s osvrtom na obitelj Atlagić«, u: *Benkovački kraj kroz vjekove*, Zbornik 1, Benkovac, str. 143-147.
2. Čubelić, Tvrtko (1970.), *Epske narodne pjesme*, Šesto izd., Zagreb.
3. Delorko, Olinko (1964.), *Narodne epske pjesme I, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 24, Zagreb, Matica hrvatska – Zora
4. Delorko, Olinko (1979.), »Snaga pjesničkog izraza i naša narodna poezija«, u: *Zanemareno blago, o hrvatskoj narodnoj poeziji*, Zagreb, Nakladni zavod MH, str. 79-88.
5. Desnica, Boško, sabrao i ur. (1950.), *Istorija kotarskih uskoka 1646-1684*, sv. 1, Beograd, Srpska akademija nauka.
6. Desnica, Boško, sabrao i ur. (1951.), *Istorija kotarskih uskoka 1684-1749*, sv. II, Beograd, Srpska akademija nauka.
7. Difnik, Franjo (1986.), *Povijest Kandijuskog rata*. Split, Književni krug
8. Grčić, Stjepan (1929.), *Sinjske narodne pjesme i pričanja s dodatkom Kosovo*. Split
9. Grčić, Stjepan (1930.), *Kotarske narodne pjesme* (po guslaru B. Domnjaku); Šibenik
10. Kačić Miošić, fra Andrija (1983.), *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Split, Zbornik »Kačić«.
11. Kosor, fra Karlo (1993.), »Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine«, u: *Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine*, sakupio fra Silvestar Kutleša, pretisak 1993, Imotski, Matica Hrvatska.
12. Korenčić, Mirko (1979.), *Naselja i stanovništvo Hrvatske*, Zagreb: JAZU
13. Kutleša, Silvestar (1939.), *Junačke narodne pjesme iz Imotske krajine*. Šibenik (Pretisak 1993, Imotski: Matica hrvatska)
14. Mijatović, Anđelko (1974.), *Uskoci i krajišnici, Narodni junaci u pjesmi i povijesti*. Zagreb, Školska knjiga.
15. Mimica, Ivan (1988.), *Život i epski svijet guslara Bože Domnjaka*. Split, Logos.
16. Mimica, Ivan (2003.), »Prirodna sredina u južnohrvatskim usmenim epskim pjesmama«, u: *Triplex confinium (1500-1800): Ekohistorija*. Zbornik radova. Split/Zagreb: Književni krug, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
17. Murko, Matija (1951.), *Tragom srpskohrvatske narodne epike*, 1. knjiga, Zagreb.
18. Nametak, Alija (1991.), *Junačke narodne pjesme herceg-bosanskih muslimana*, peto prošireno izd. Zagreb: NZ Matice hrvatske

19. Osredički, Eduard, priredio (1985.), *Hrvatske narodne junačke pjesme starijih razdoblja*. Željezno-Beč
20. Pavlinović, Mihovil (2008.), *Hrvatske narodne pjesme*, knjiga druga, priredio Stipe Botica. Split, Književni krug
21. Stanojević, Gligor (1958.), *Dalmacija u doba Kandijskog rata (1645-1669)*, *Vesnik* 5, sv. II., Beograd, Vesnik Vojnog muzeja JNA
22. Zekan, Mate (1987.), »Otres kod Bribira, Novija arheološka istraživanja Muzeja HASA u Splitu«, *Slobodna Dalmacija*, 6. svibnja 1987.

Ivan Mimica

UDC: 821.163.42-13

94 (497,5 Otres)

Original scientific paper

THE LOCALITY OF OTRES IN HISTORY AND CROATIAN ORAL POETRY

Summary: *The paper deals with the locality of Otres situated in the northwestern part of the Šibenik hinterland. Otres is a mountain, water (a spring and a creek), a park, and in modern times it is also an archeological site. The significance and role of Otres in the broader area of a strategically vital point on the border of Bukovica and Ravni kotari and an important route from Knin towards Zadar have also been described. Its role in the historical events, especially in the 17th century during the Venetian-Turkish wars - the Candian war (1645-1669) and the Morean war (1684-1699), in which large numbers of the native population had taken part and were killed, has been particularly emphasised.*

The warfare with the Turks is the basic topic of the Croatian oral poetry and a historical framework of the long-lasting warfare in Dalmatia and the neighbouring area of Bosnia and Lika. This is the basis upon which an epic of the so-called Uskok-Hajduk Cycle of epic poems has been built. The published epic poems in which Otres is mentioned are displayed and analysed, illustrated by examples of the epic decasyllabic verse or prose fragments. Themes and motifs related to Otres largely correspond to its true or possible role in the bloody historical warfare.

A powerful impact is made by decasyllabic epic stories about the enemy invasion, plundering and looting across the area of Ravni Kotari and the pursuit of the attackers, followed by the liberation of the captives.

Key words: *Otres, history, oral epic poetry, combat, the Morlachs (the inhabitants of the Dalmatian hinterland), the Turks*

Ivan Mimica

UDC: 821.163.42-13

94 (497,5 Otres)

Lavoro scientifico originale

L'UBICAZIONE OTRES NELLA STORIA E NELLA POESIA ORALE CROATA.

Riassunto: *Nel lavoro è stata presentata l'ubicazione Otres che si trova nel retroterra del nord ovest di Sebenico. Otres è il monte, l'acqua, il passo e nel tempo moderno il ritrovato archeologico. È stato descritto il suo significato nel largo spazio e il suo ruolo come il punto molto importante di confine Bucovica e Ravni Kotari ed importante via da Tanin a Zara. È stato spiccato il suo ruolo nei successi storici, specialmente nell'epoca del Seicento, nel tempo della guerra tra turco veneziana e della guerra di Kandija (1645-1669) e la guerra di Morej (1684-1699) nelle quali partecipava e periva la gente domestica.*

La guerra con i turchi è un telaio storico e il tema principale della poesia orale epica e croata nelle lunghe guerre al territorio di Dalmazia e di Bosnia e il principio sul quale è cresciuta l'epopea del ciclo delle canzoni di uscocchi-briganteschi. Sono state presentate e analizzate le canzoni epiche nelle quali si parla di Otres e la presentazione è illustrata e vivificata con gli esempi di brani epici. I temi e i motivi di Otres corrispondono di più al suo vero ruolo negli eventi di sangue e di guerra. L'emozione più forte lasciano le storie epiche degli attacchi nemici, asservimenti sui Kotari, inseguimenti per gli aggressori e la liberazione degli schiavi.

Parole chiavi: *Otres, storia, poesia orale, battaglia, Morlacchi, Turchi.*